ותקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית. ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול. ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט? אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא. דתניא רבי אומר "וזה דבר השמטה שמוט" בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ותקינו רבנן דתשמט זכר לשביעית. ראה הלל שנמנעו העם מלהלוות זה את זה עמד והתקין פרוסבול. ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקינו רבנן דתשמט? אמר אביי שב ואל תעשה הוא. רבא אמר הפקר ב"ד היה הפקר דאמר ר' יצחק מנין שהפקר ב"ד היה הפקר שנאמ' "וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה". רבי אלעזר אמר מהכא "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו'" וכי מה ענין ראשים אצל אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין העם כל מה שירצו. איבעיא להו: כי התקין הלל פרוסבול לדריה הוא דתקין או דלמא לדרי עלמא נמי תקין? למאי נפקא מינה לבטוליה אי אמרת לדריה הוא דתקין מבטלינן ליה אלא אי אמרת לדרי עלמא נמי תקין הא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין. מאי? ת"ש דאמר שמואל לא כתבינן פרוסבול אלא אי בבי דינא דסורא אי בבי דינא דנהרדעא, ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תקין, בשאר בי דינא נמי לכתבו? דלמא כי תקין הלל לדרי עלמא כגון בי דינא דידיה וכרב אמי ורב אסי דאלימי לאפקועי ממונא אבל לכולי עלמא לא. ת"ש דאמר שמואל הא פרוסבלא עולבנא דדייני הוא אי איישר חיל אבטליניה. אבטליניה? והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו אלא א"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין! הכי קאמר אם איישר חיל יותר מהלל אבטליניה. ורב נחמן אמר אקיימנה. אקיימנה, הא מקיים וקאי! הכי קאמר אימא ביה מילתא דאע"ג דלא כתוב ככתוב דמי. איבעיא להו: האי עולבנא לישנא דחוצפא הוא או לישנא דניחותא הוא? ת"ש דאמר עולא עלובה כלה שזינתה בקרב חופתה. אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא "עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו". אמר רבא עדיין חביבותא הוא גבן דכתיב "נתן" ולא כתיב "הסריח". תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". מאי פרוסבול? אמר רב חסדא פרוס בולי ובוטי. בולי

ואמור רבנן דתשמט · בזמן הזה: זכר לשביעית · שלא תשתכח תורת שביעית: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית · בזמן הזה כרבי: ואמור רבנן דתשמט · ונמצא הלוה גזלן על פיהם: שב ואל תעשה · והלוה הזה שב ובטל ואינו עושה המצוה לפרוע את חובו ולא עקר ליה בידים וכי האי גוונא מותר לעקור דבר מן התורה כגון שופר ולולב ודומיהן ביבמות בהאשה רבה (דף צ:) דלא עקירה בידים היא: רבא אמר · לעולם בין לרבנן דפליגי אדרבי ואמרי שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דאורייתא ותקון הלל בלא השמט בין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רבנן דתשמט לא תיקשי דבר דבדבר שבממון אין כאן עקירת דבר מן התורה במקום סייג וגדר דהפקר ב"ד בממון היה הפקר: יחרם כל רכושו · באנשי כנסת הגדולה כתיב: מה ענין ראשים אצל אבות · הוה ליה למכתב "וראשי המטות": כל מה שירצו · מחלק נכסיו על פיו: לבטולי · להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מונעין מלהלוות לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט: לא כתבינן פרוסבול · דלא אלים לאפקועי ממונא: אלא בי דינא דסורא · רב: בי דינא דנהרדעא · שמואל דכי אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל הך שאלתא בבי מדרשא הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי והיינו דמשני דלמא כי תקון הלל נמי לדרי עלמא לא תקון אלא כגון בי דינא דרב אמי ורב אסי: עולבנא דדייני הוא · לקמן מפרש לשון חולפא שנוטלים ממון שלא כדין בחזקה: אם איישר חיל · אם אחזיק כח: אבטליניה · אלמא לאו לדרי עלמא תקין דא"כ היכי מצי שמואל למימר אבטליניה: אימא ביה מילתא · אושיב בית דין ואתקין דסתם מלוין יהו כמוסרין שטרותיהן לבית דין ואע"ג דלא כתב ניהוי כמו שכתב: לישנא דניחותא · לא עשאוהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחו להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תבא שביעית ותשמיטה הלכך אי איישר חיל אבטליניה: עלובה · חצופה: שזינתה בקרב חופתה · בעוד שכינה וישראל בסיני עשו את העגל שהרי לא נסעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה כדכתיב ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (במדבר י): מאי קרא · דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה: במסבו · בחופתו: נרדי נתן ריחו · בושמי עזב ריחו הטוב כמו ולא נתן סיחון את ישראל וגו' (שם כא): עדיין חביבותא הוא גבן · אע"פ שהזכיר קלקולינו לא הזכיר אלא במראית חיבה דלא כתיב הסריח: הנעלבים · גרסי' אותן שנעלבים מיד אחרים: ואין עולבים · את אחרים: עושין · מצות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות: פרוז · תקנה: בולי

דהוו ידעי דחרוב ביתא כדאמרינן בנזיר בפ' ב"ש (דף לב:) והא דבעי בסמוך לדריה תקין לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן אי נמי ההיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד היה הפקר והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מנו יובלות לקדש שמיטין דמשמע דיובל לא נהג היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו בגלות בבל אלא ב' שבטים וכשעלו בבית שני לא היו כל יושביה עליה אבל במסקנא דאמרי' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמצאו דהיו שם מי"ב שבטים ואע"ג שלא עלו כולם חשיב כל יושביה ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים:

ותקון רבנן דתשמט זכר לשביעית · והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד בה ליאסר בעבודת קרקע שתי שנים רצופות:

אלא אם כן גדול הימנו כו' · וא"ת היכי דמי אי דפשט ברוב ישראל אפי' גדול הימנו אין יכול לבטל כדאמרי' בפרק אין מעמידין (ע"ז לו:) גבי י"ח דבר שאפי' יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו ואי דלא פשט ברוב ישראל אפי' קטן יכול לבטל כדאמרינן נמי התם גבי שמן דרבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו משום דלא פשט איסורו ברוב ישראל וי"ל דהא קאמר התם וסמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים אין גוזרין גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולים לעמוד בה משמע משום דהוה תרתי היה להם כח להתיר דלא פשט וגם לא היו יכולים לעמוד בה אבל הכא או פשט ולא היו יכולים לעמוד או היו יכולים לעמוד ולא פשט ואין משמע כן בירושלמי בפ"ק דשבת דאמר התם ר"י בעי ולא כן תנינן שאין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חברו אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין ור' יהודה הנשיא ובית דינו מתירין מה שאסר דניאל וחבורתו אלא רבי יוחנן כדעתיה דא"ר יוחנן בשם רבי אלעזר בר צדוק מקובלני שכל גזירה שב"ד גוזרין על הצבור ולא קיבלו רוב צבור עליהן אינה גזירה ובדקו ומצאו בגזירתו של שמן ולא קבלו רוב צבור עליהן אלמא משמע דבהאי טעמא לחודיה סגי ועוד דברים מגילה (דף ב:) פריך ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקון אתו רבנן ועקרו תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה והתנן אין ב"ד כו' והתם מסתמא פשט ויכולין לעמוד וי"ל דדוקא בי"ח דבר אפי' גדול אין יכול לבטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם בנפשותיהם כדאיתא התם דתלמידי ב"ש היו הורגין בתלמידי ב"ה ובכל דבר גדול יכול לבטל חוץ מי"ח דבר והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן בנפשותיהן אפי' קטן יכול להתיר והא דקאמר וסמכו רבותינו אהא דאין גוזרים גזירה על הצבור לא מייתי ההוא טעמא אלא משום דלא תימא הואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא עליו להתירו אדרבה היה לו להמנות לאסור דאשכחן בכמה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיבלו מנייהו ובתראי גזור וקבלו מנייהו בפ"ק דשבת (דף יד:) ובפ"ק דחולין (דף ו:) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דחזא דאין רוב צבור יכולין לעמוד בו ומיהו בדבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא במקום אחד דוקא כההיא דבפרק כל הבשר (חולין קי:) דרב איקלע לטטלופוש דאמר בקעה מצא וגדר בה גדר ואסר להו כחל וכן כל הנך דפרק חולין (שבת קמו.) דשלחו ליה בני בשכר ואסר להם לפי שאין בני תורה גדול יכול להתיר ולא קטן:

דאלימי לאפקועי ממונא · ר"ת כתב פרוסבול כי היה אומר דלא בעינן אלא ב"ד חשוב שבדור ואשכחן נמי (לקמן לז:) שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו אהדדי · יתנן במסכת שביעית (פ"י מ"ה) פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפ' בירושלמי משום דפרוסבול אינו מועיל מה שמלוה אחר כתיבת פרוסבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב בפרוסבול ולכך מאוחר פסול דמרויח שלא כדין כל מה שהלוה אחר כתיבת פרוסבול עד זמן הכתוב בו:

דכתיב נתן ולא כתיב הסריח · אע"ג דהוה ליה למכתב ליסנא מעליא מ"מ הוה מצי למכתב עזב אלא